

دوفصلنامه بین المللی تحقیقات حقوق قضایی

License Number: ۸۶۲۲۷ Article Number: ۷۲۴۳۰۳۰۳۰۲ ISSN-P: ۲۷۱۷-۱۱۳۲

بررسی چالش حقوقی در مبحث اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

(تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۷/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۳/۱۲)

رحمان هدایتی چنانی

نویسنده، مؤلف و پژوهشگر در زمینه حقوق و فارغ التحصیل از دانشگاه های آزاد اسلامی واحد لاهیجان
پیام نور و دانشگاه امام علی(ع) تهران

چکیده

در نیروی پلیس هدف از مراقبت، دستیابی به شواهد یا اطلاعاتی است تا از تعقیب قانونی سوژه حمایت گردد. تعقیب و گریز یک سوژه در یک شهر غیر مرزی، با کنترل و مراقبت مرزی در مناطق حساس نوار مرزی کشور از لحاظ رصدهای اطلاعاتی و میدانی، قطعاً متفاوت خواهد بود. بعضاً یگان های نظامی نیروهای مسلح کشور ایران، حسب مأموریت های محوله از سلسله مراتب نیروهای مسلح، جهت مأموریت های کنترل و مراقبت مرزی به استان های مرزی کشور اعزام شده و وظیفه تأمین امنیت نوار مرزی کشور را عهده دار بوده و در این راستا حتی مرزبانان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز از لحاظ عملیاتی تحت امر نیروی نظامی مربوطه (اعم از سپاه پاسداران و آجا) می باشند. بدیهی است که بنا بر تشخیص فرماندهان و مسئولین نیروی نظامی اعزامی به نوار مرزی کشور، در مواقعی ممکن است جهت کنترل دقیق عبور و مرور خودورها (اعم از نظامی - خودورهای شخصی یا حتی دولتی) و افراد عابر پیاده در نوار مرزی و و قسمتهای ورودی شهرها و گمرگ های مرزی، ایست های بازرسی برقرار گردد که قبلاً در آن مکانها این ایست های بازرسی برقرار نبوده و از دیدگاه مردم عادی جدید تلقی شود و بیشتر قاچاقچیان نیز از این موضوع ناراضی بوده و با مراجعه به محاکم عمومی و نظامی منطقه، با استناد به موضوع اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در مبحث تفتیش و بازرسی، بر علیه یگان نظامی مربوطه شکوائیه خود را تقدیم نموده که متعاقباً یگانهای نظامی نیز اجازه موردی مقام قضایی در طول ۲۴ ساعت شبانه روز که بعضاً به صدها مورد اجازه موردی مقام قضایی نیاز است را امری غیر ممکن و محال تلقی نموده و

ضمن آنکه هرگونه تأخیر و تعلل در کنترل نوار مرزی و شهرهای مجاور مناطق مرزی موجب خدشه به انجام مأموریت‌های محوله نیروهای مسلح و وقوع خسارات غیر قابل جبران و باعث سوء استفاده قاچاقچیان و ایضاً گروه‌های معاند ضد انقلاب و سازمان‌های تروریستی برای انجام مقاصد شوم آنها می‌گردد، و ضمن آنکه موجبات تضییع وقت مرجع محترم قضایی از باب صدور اجازه‌های مکرر موردی در شبانه روز خواهد شد. علی‌ایحال مقام قضایی نیز لاجراً به اجازه موردی و مستند به قانون فقط باید اکتفا نماید که از این باب چالش قانونی فی مابین مرجع قضایی و نیروهای مسلح و شاکیان ناراضی در خصوص برقراری ایست‌های بازرسی جدید در مناطق مرزی ایجاد می‌گردد. لذا این مقاله با بهره‌گیری از روش تحلیلی-توصیفی، چالش حقوقی اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، را مورد بررسی قرار داده و مطالعه آن از صدور آرای متهاافت در مراجع محترم قضایی جلوگیری نموده و ارائه راهکارها و پیشنهادهای لازم در این خصوص باعث مرتفع شدن چالش اجازه موردی مقرر در قانون آئین دادرسی کیفری برای مقام قضایی و ایضاً از افزایش حجم پرونده‌های قضایی در محاکم عمومی و نظامی کشور جلوگیری می‌نماید.

واژگان کلیدی: مراقبت مرزی، تروریست، تفتیش، اجازه موردی، مقام قضایی

مقدمه

اگرچه امنیت تضمین شدنی نیست، لکن بطور خارق العاده ای قابل افزایش می باشد. اکثر عملیات های تروریستی به طور تصادفی یا شانسی صورت نمی گیرند، در حقیقت تمامی حملات تروریستی به دنبال مرحله قبل از عملیات به وقوع می پیوندند که در آن مرحله، اطلاعاتی در مورد هدف معینی جمع آوری می گردد. در نیروی پلیس هدف از مراقبت، دستیابی به شواهد یا اطلاعاتی است تا از تعقیب قانونی سوژه حمایت گردد. تعقیب و گریز یک سوژه در یک شهر غیر مرزی، با کنترل و مراقبت در مناطق حساس مرزی کشور که همه افرادی که در آن مناطق حساس در نوار مرزی و ورودی شهرهای مرزی تردد می نمایند و به نحوی از انحاء شاید بتوانند در ظن یک سوژه تلقی گردند از لحاظ رصد های میدانی و اطلاعاتی، قطعاً از دیدگاه نیروهای مسلح کشور متفاوت بوده و هیچ گون ریسک یا تساهل از این باب پذیرفتنی نخواهد بود. بعضاً یگان های نظامی نیروهای مسلح کشور ایران، حسب مأموریت های محوله از سلسله مراتب نیروهای مسلح، جهت مأموریت های کنترل و مراقبت مرزی به استان های مرزی کشور اعزام شده و وظیفه تأمین امنیت نوار مرزی کشور را عهده دار بوده و در این راستا حتی مرزبانی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز از لحاظ عملیاتی تحت امر نیروی نظامی مربوطه (اعم از سپاه پاسداران و آجا) می باشند. بدیهی است که بنا بر تشخیص فرماندهان و مسئولین نیروی نظامی اعزامی به نوار مرزی کشور، در مواقعی ممکن است جهت کنترل دقیق عبور و مرور خودروها (اعم از نظامی - خودروهای شخصی یا حتی دولتی) و افراد عابر پیاده در نوار مرزی و و قسمت های ورودی شهر ها و گمرگ های مرزی، ایست های بازرسی برقرار گردد که قبلاً در آن مکانها این ایست های بازرسی برقرار نبوده و از دیدگاه مردم عادی جدید تلقی شود و بیشتر قاچاقچیان نیز از این موضوع ناراضی بوده و با مراجعه به محاکم عمومی و نظامی منطقه، با استناد به موضوع اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آیین داری کیفری مصوب ۱۳۹۲ در مبحث تفتیش و بازرسی، بر علیه یگان نظامی مربوطه شکوائیه خود را تقدیم نموده که متعاقباً یگانهای نظامی نیز اجازه موردی مقام قضایی در طول ۲۴ ساعت شبانه روز که بعضاً به صدها مورد اجازه موردی مقام قضایی نیاز است را امری غیر ممکن و محال تلقی نموده و ضمن آنکه هرگونه تأخیر و تعلل در کنترل نوار مرزی و شهرهای مجاور

مناطق مرزی موجب خدشه به انجام مأموریت‌های محوله نیروهای مسلح و وقوع خسارات غیر قابل جبران و باعث سوء استفاده قاچاقچیان و ایضاً گروه‌های معاند ضد انقلاب و سازمان‌های تروریستی برای انجام مقاصد شوم آنها می‌گردد، و ضمن آنکه موجبات تضییع وقت مرجع محترم قضایی از باب صدور اجازه‌های مکرر موردی در شبانه روز خواهد شد. علی‌ایحال مقام قضایی نیز لاجراً به اجازه موردی و مستند به قانون فقط باید اکتفا نماید که از این باب چالش قانونی فی مابین مرجع قضایی و نیروهای مسلح و شاکیان ناراضی در خصوص برقراری ایست‌های بازرسی جدید در مناطق مرزی ایجاد می‌گردد. لذا این مقاله با بهره‌گیری از روش تحلیلی-توصیفی چالش حقوقی اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، را مورد بررسی قرار داده و مطالعه آن از صدور آرای متهافت در مراجع محترم قضایی جلوگیری نموده و ارائه راهکارها و پیشنهاد‌های لازم در این خصوص باعث مرتفع شدن چالش اجازه موردی مقرر در قانون آئین دادرسی کیفری برای مقام قضایی و ایضاً از افزایش حجم پرونده‌های قضایی در محاکم عمومی و نظامی کشور جلوگیری می‌نماید.

بخش اول: پیشینه تحقیق

در مورد پیشینه تحقیق هم باید گفت اگرچه ماده ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، در مبحث اجازه موردی توضیحاتی داده، لکن در خصوص چالش‌های مورد بحث در این مقاله و ابهامات آن کاملاً در ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ مشهود می‌باشد. لذا با توجه به جدید بودن موضوع، لکن هیچ کار علمی در قالب کتاب، مقاله، یا رساله، درباره بررسی چالش حقوقی اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در دسترس نیست.

بخش دوم: اهداف تحقیق

- اهداف علمی: بررسی ابهامات موجود در مفاد ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری در خصوص اجازه موردی مقام قضایی و مرتفع نمودن ابهامات، با ارائه پیشنهادات و راهکارهای لازم.

- اهداف کاربردی: آگاه‌سازی و هوشیاری مضاعف ضابطین نظامی و دستگاه‌های اطلاعاتی در نیروهای مسلح، تشریح و تبیین موضوع برای قضات محاکم عمومی و نظامی

در بررسی پرونده های قضایی مرتبط با مفاد ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ از باب اجازه موردی مقام قضایی، و در باب ضرورت های خاص انجام تحقیق هم باید گفت: پیشگیری از وقوع جرم در سازمانهای نیروهای مسلح (اعم از سپاه پاسداران- ارتش- نیروی انتظامی و وزارت دفاع) و متعاقباً کاهش حجم پرونده های قضایی در این باب در سازمان قضایی نیروهای مسلح (اعم از دادسراها و دادگاه های نظامی) و محاکم عمومی به دلایل نارضایتی مردم در خصوص ایست های بازرسی جدید نیروهای مسلح در مناطق مرزی کشور و توجیح عموم مردم مناطق مرزی کشور با توجه به حساسیت موضوع و جلوگیری از سوء استفاده قاچاقچیان در مناطق مرزی کشور ایران و تشریح وتفکیک وظایف نیروی انتظامی با سایر نیروهای مسلح اعزام شونده به مأموریت مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران و آجا) در چگونگی برخورد با قاچاقچیان و کشف و ضبط قاچاق کالا و ارز و سایر سایر اقلام و تحویل آن به سازمان تعزیرات حکومتی و جلوگیری از صدور آرای متهاافت قضایی و پیشنهاد راهکارهای لازم در این مقوله خود گویای ضرورت انجام این تحقیق است.

بخش سوم: سوالات تحقیق

- سوالات اصلی

۱. آیا در کنترل و مراقبت مرزی در مناطق حساس نوار مرزی کشور که از لحاظ رصدهای اطلاعاتی و میدانی بسیار حائز اهمیت می باشد، اجازه موردی مقام قضایی وفق ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات، برای بازدید هر خودرو و یا عابر پیاده اعم از نظامی-دولتی-یا عمومی و شخصی با نگرش به حجم تردد روزانه، برای نیروهای مسلح مستقر در منطقه مربوطه و مرجع محترم قضایی (که ایست های بازرسی در حوزه قضایی تحت مسئولیت آن می باشد) عملاً امکان پذیر می باشد؟
۲. آیا نیروهای هنگ مرزی نیروی انتظامی و مرزبانی نیروی انتظامی از لحاظ عملیاتی، تحت امر نیروی نظامی مستقر در منطقه مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران یا آجا) می باشند؟ مأموریت
۳. اگر نیروهای نظامی مستقر در منطقه مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران یا آجا) در هنگام بازدید از خودروها و یا عابری پیاده درحوزه استحفاظی تحت مأموریت خود، اقلام قاچاق را در ورود یا خروج به کشور کشف نمایند مستقیماً می توانند تحویل سازمان

تعزیرات (اداره تعزیرات شهرستان محل کشف قاچاق کالا) دهند یا باید تحویل نیروی انتظامی دهند و از وظایف سایر نیروهای نظامی بجز نیروی انتظامی خارج می باشد ؟
-سوال فرعی تحقیق

۴. مقام قضایی می تواند به نگرش به اینکه اجازه موردی برای تفتیش خودروها و عابرین پیاده با توجه به حجم تردد روزانه در منطقه مراقبت مرزی کشور موجبات تضییع وقت مرجع محترم قضایی می گردد به اجازه شفاهی متعدد و غیر مکتوب اکتفا نماید ؟
۵. آیا عدم توجه خودرو در حال عبور از منطقه ایست بازرسی تحت مسئولیت یگان نظامی مستقر در منطقه مرزی و عابر پیاده مربوطه علی رغم اخطار و تعقیب آنان توسط مأموران، شمول جرم ترمرد نسبت به مأموین دولت حین انجام وظیفه مقرر در ماده ۶۰۷ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده مصوب ۱۳۷۵ با آخرین اصلاحات مصوب ۱۳۹۹) می گردد ؟

۶. آیا برای مجوز قضایی و اجازه تفتیش خودروها و عابرین نظامی و غیر نظامی توسط ضابطن نظامی خاص (اعم از مأموران سپاه پاسداران و آجا) مجوز واحد از دادسرای نظامی استان کفایت می نماید یا اینکه برای تفتیش خودروها و عابرین غیر نظامی مجوز و اجازه مکتوب دادسرای عمومی محل را نیاز دارد و از حیثه دادسرای نظامی استان و ناحیه خارج می باشد ؟

۷. با توجه به تأکید اجازه موردی مقام قضایی وفق ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات، برای بازدید هر خودرو و یا عابر پیاده اعم از نظامی- دولتی- یا عمومی و شخصی و با نگرش به حجم تردد روزانه، در کنترل و مراقبت مرزی در مناطق حساس نوار مرزی کشور که از لحاظ رصدهای اطلاعاتی و میدانی بسیار حائز اهمیت می باشد، آیا مرجع محترم قضایی نظامی و عمومی، هریک بصورت مجزا می توانند اجازه و مجوز مکتوب ماهیانه و یا سالیانه بر خلاف تصریح ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات برای ضابطین نظامی خاص (اعم از سپاه پاسداران و آجا در ایست های بازرسی منطقه مراقبت مرزی صادر نمایند ؟

بخش چهارم: فرضیات تحقیق

-فرضیات اصلی

۱. خیر - به نظر می رسد میسر نباشد.
۲. بله - به نظر می رسد نیروهای هنگ مرزبانی نیروی انتظامی از لحاظ عملیاتی تحت امر سایر نیروهای مسلح مستقر در منطقه مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران و آجا) باشند ولی از لحاظ اداری تابع سلسله مراتب خود باشند.
۳. به نظر می رسد بهتر است طی فرایند صورتجلسه کشفیات، تحویل نیروی انتظامی دهند تا تحویل کالای قاچاق از طریق مأموران نیروی انتظامی که ضابطین عام دادگستری هستند به تعزیرات یا مرجع عمومی قضایی انجام گیرد، ولی تحویل مستقیم کالای قاچاق توسط ضابطین خاص (اعم از مأموران ایست بازرسی سپاه پاسداران و آجا در منطقه مراقبت مرزی) به سازمان تعزیرات و یا مرجع عمومی قضایی به نظر می رسد منع قانونی نداشته باشد.
۴. خیر- به نظر می رسد امکان اجازه و مجوز شفاهی متعدد غیر مکتوب برای مرجع محترم قضایی از لحاظ قانونی امکان پذیر نباشد.
۵. عدم توجه متهم به تعقیب و اخطار ایست مأموران و فرار از مصادیق ترمرد نیست، چرا که در فرار موضوع حمله یا مقاومت در برابر مأموران منتفی است.
۶. به نظر می رسد برای تفتیش و بازرسی خودروها و عابریین غیر نظامی توسط ضابطین خاص نظامی مستقر در منطقه مراقبت مرزی، مجوز و اجازه مکتوب از دادسرای عمومی محل را نیاز داشته و دادسرای نظامی استان فقط اختیارات قانونی در خصوص اجازه و مجوز مکتوب بازرسی خودروها و عابریین نظامی را داشته باشد.
۷. با توجه به خلأ قانونی در ماده ۵۵ قانون آیین داری کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات در مبحث اجازه موردی مقام قضایی و با نگرش به میسر نبودن اجازه موردی برای تفتیش و بازرسی خودروها و عابریین نظامی و غیر نظامی در منطقه حساس مراقبت مرزی بر حسب حجم تردد روزانه، به نظر می رسد مراجع قضایی نظامی و عمومی با هماهنگی مکتوب و تشریح وضعیت برای سازمان قضایی نیروهای مسلح کشور و قوه قضاییه و هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح کشور با شورای عالی امنیت ملی و مجلس شورای اسلامی، دستورالعملی در این خصوص صادر گردد.

بخش چهارم: ساختار پژوهش

این مقاله در سه مبحث توسط نگارنده تنظیم گردیده که به ترتیب در مبحث اول به بیان مفاهیم اساسی پژوهش پرداخته و در مبحث دوم بررسی چالش حقوقی در مبحث اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ پرداخته و در مبحث سوم نیز ضابطین و ایست های بازرسی در منطقه مراقبت مرزی مورد بررسی قرار گرفته است. در این تحقیق با توجه به موضوع سعی می شود تا با مطالعه کتب حقوقی مرتبط با موضوع و ملاحظه برخی از منابع خارجی اعم از کتاب و سایتهای اینترنتی تجزیه و تحلیل مطالب آن ها به جمع بندی قابل قبولی برای مباحث مطرح در مقاله دست یابیم و سپس باتوجه به اطلاعات جمع آوری شده و مطالعات صورت گرفته، پس از طبقه بندی آن ها، مرحله نگارش را انجام دهیم. روش تحقیق بر مبنای مطالعه کتابخانه ای انجام می پذیرد. در توصیف علمی و عملی و تحلیل محتوا براساس قواعد منطقی به موضوع پژوهش پرداخته تا نتیجتاً به بهترین نظرها رسیده و ابهامات موجود و جایگاه واقعی موضوع را شناخته و ارائه نماییم. همچنین نگارنده درصدد است که طرز ارائه مطالب تحقیق ضمن این که از جنبه های نظری برخوردار باشد، جنبه های عملی و کاربردی نیز داشته باشد. ضمناً بهره وران کاربردی این پژوهش، دانشجویان حقوق- وکلا- اداره کل حقوقی قوه قضائیه- اداره کل حقوقی و پیشگیری از جرم سازمان قضایی نیروهای مسلح و بازرسی و قضایی و حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح بوده و لازم به ذکر است جدید بودن موضوع و عدم کارشدن آن بدین صورت، و در مجموع بروز بودن موضوع و جامعیت آن در پرداخت به موضوع پژوهش است که آن را از دیگر موضوعات مشابه متمایز می سازد.

مبحث اول: مفاهیم اساسی پژوهش

۱-۱. سازمان قضایی نیروهای مسلح

سازمان قضایی نیروهای مسلح که در قانون به اختصار سازمان قضایی نامیده می شود، شامل دادسرا و دادگاه های نظامی می باشد. (جهانگیر، منصور، ۱۳۹۶، ص ۱۱۷)

۱-۲. منظور از مفهوم منطقه مراقبت مرزی

بظور خلاصه و عامه، منطقه ای در نقطه صفر مرزی بین کشورها، یگان و نیروی نظامی که عهده دار کنترل عبور و مرور و یا هرگونه آمد و شد باشد منطقه مراقبت اطلاق می گردد.

۳-۱. ایست بازرسی مرزی

بازرسی از اشیاء از جمله اتوموبیل در جرایمی که مشهود نیست وفق مفاد مندرج در آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات، علی الخصوص مقرر ماده ۵۵ از قانون مذکور مبحث اجازه موردی مقام قضایی را مطرح نموده است. آنچه که منظور این مقاله می باشد، ایست های بازرسی دائمی مستقر در منطقه مرزی نبوده، بلکه امکان دارد بنا بر دلایل امنیتی و نظامی، و بنا بر تشخیص سلسله مراتب نیروهای مسلح، برای دفع عناصر تروریستی و جلوگیری از خسارت های امنیتی، یک یگان نظامی جدید از یک نقطه از یک کشور به نقطه صفر مرزی به مأموریت اعزام گردد و آن گاه بنا بر تشخیص یگان نظامی جدیدالورود به منطقه، ایست های بازرسی جدیدی در منطقه مراقبت مرزی استقرار یابد که قبلاً وجود نداشته و برای مردم آن منطقه جدید بوده و یا وجود آن را برای خود مزاحمت در آمد و شد تلقی نمایند و با مطرح نمودن اجازه موردی در بازدید عابرین و خودروهای اطراف منتهی به مناطق صفر مرزی شکایت خود را از یگان نظامی به مرجع محترم قضایی ارائه دهند، در حالی که با توجه به حجم تردد در طول ۲۴ ساعت شبانه روز، عملاً امکان اجازه موردی مقام قضایی برای یگان نظامی مستقر در منطقه میسر نمی باشد و یگان نظامی نیز جهت حفظ امنیت منطقه خود را مسئول دانسته و موظف می داند خود را از همه عابرین و خودروهای شخصی و حتی دولتی و نظامی بازدید به عمل آورد و هیچ گونه ریسکی را با توجه به حساسیت منطقه، در عدم بازدیدها نمی پذیرد.

هدف ویژه مراقبت، گرد آوری اطلاعات در باره اقدام ها، ارتباطات و فعالیتهای هدف می باشد. در نیروی پلیس، هدف از مراقبت دستیابی به شواهد و اطلاعاتی است تا از تعقیب قانونی سوژه حمایت گردد. (اس، دیوید و کاتز و ایلان کاسپی (۱۳۸۷)، ترجمه راهنمای شخصی برای مدیران، انتشارات دانشکده امام محمد باقر (ع)، تهران، چاپ چهارم، صفحه ۱۶۷ از فصل نهم ضد مراقبت)

۴-۱. تروریست

تروریسم و تروریست هنوز در ادبیات سیاسی جهان تعریف معین و مشترکی نیافته است، اما ویژگی عمومی را می توان در همه گروه های تروریستی با هر ایدئولوژی و رویکردی سراغ گرفت که خشونت اولین ویژگی گروه های تروریستی به شمار می آید. دست یابی به اهداف خشونت بار، رویکرد عمومی همه گروه هایی است که به ترور توسل می جویند. (خسرو شاهی صبوری، حبیب (۱۳۹۰) روزنامه افغانستان)

۵-۱. اجازه موردی

در فرهنگ لغت دهخدا اجازه به معنای اذن، رخصت، فرمان، بار، دستوری دادن می باشد. (دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا دوره کامل ۱۶ جلدی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران چاپ اول)

آنچه که منظور این مقاله از باب اجازه موردی مقام قضایی است، مقرر ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات می باشد.

۶-۱. مقام قضایی

هر سازمان نیاز به یک چارت و دسته بندی در تشکیلات و مقامات خود هستند تا در انجام امور و اتخاذ تصمیم دارای نظم و انسجام باشد.^۱ دادستان در بالاترین مقام سطح دادسرا قرار دارد و از آنجایی که ضابطین قضایی و ضابطین خاص نظامی از لحاظ اجرای دستورات قضایی تابع دادستان می باشند، آنچه که بیشتر در این مقاله مطمح نظر قرار دارد اجازه موردی دادستان نظامی استان و دادستان عمومی محل ایست های بازرسی در منطقه مراقبت مرزی می باشد.

مبحث دوم: بررسی چالش حقوقی در مبحث اجازه موردی مقام قضایی مقرر در

ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۱-۲. کلیات

ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات اشعار دارد: ورود به منازل، اماکن تعطیل و بسته و تفتیش آنها، همچنین بازرسی اشخاص و اشیاء در جرایم غیر مشهود با اجازه موردی مقام قضایی است، هرچند وی اجرای تحقیقات را بطور کلی به ضابط ارجاع داده باشد. و در ادامه ماده ۵۶ از قانون مذکور اشعار دارد ضابطان دادگستری

مکلفند طبق مجوز صادره عمل نمایند و از بازرسی اشخاص، اشیاء و مکان های غیر مرتبط با موضوع خودداری کنند. تعقیب و گریز یک سوژه در یک شهر غیر مرزی، با کنترل و مراقبت در مناطق حساس مرزی کشور که همه افرادی که در آن مناطق حساس در نوار مرزی و ورودی شهرهای مرزی تردد می نمایند و به نحوی از انحاء شاید بتوانند در ظن یک سوژه تلقی گردند از لحاظ رصد های میدانی و اطلاعاتی، قطعاً از دیدگاه نیروهای مسلح کشور متفاوت بوده و هیچ گون ریسک یا تساهل از این باب پذیرفتنی نخواهد بود. بعضاً یگان های نظامی نیروهای مسلح کشور ایران، حسب مأموریت های محوله از سلسله مراتب نیروهای مسلح، جهت مأموریت های کنترل و مراقبت مرزی به استان های مرزی کشور اعزام شده و وظیفه تأمین امنیت نوار مرزی کشور را عهده دار بوده و در این راستا حتی مرزبانی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز از لحاظ عملیاتی تحت امر نیروی نظامی مربوطه (اعم از سپاه پاسداران و آجا) می باشند. بدیهی است که بنا بر تشخیص فرماندهان و مسئولین نیروی نظامی اعزامی به نوار مرزی کشور، در مواقعی ممکن است جهت کنترل دقیق عبور و مرور خودروها (اعم از نظامی - خودروهای شخصی یا حتی دولتی) و افراد عابر پیاده در نوار مرزی و و قسمتهای ورودی شهرها و گمرگ های مرزی، ایست های بازرسی برقرار گردد که قبلاً در آن مکانها این ایست های بازرسی برقرار نبوده و از دیدگاه مردم عادی جدید تلقی شود و بیشتر قاچاقچیان نیز از این موضوع ناراضی بوده و با مراجعه به محاکم عمومی و نظامی منطقه، با استناد به موضوع اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آیین داری کیفری مصوب ۱۳۹۲ در مبحث تفتیش و بازرسی، بر علیه یگان نظامی مربوطه شکوائیه خود را تقدیم نموده که متعاقباً یگانهای نظامی نیز اجازه موردی مقام قضایی در طول ۲۴ ساعت شبانه روز که بعضاً به صدها مورد اجازه موردی مقام قضایی نیاز است را امری غیر ممکن و محال تلقی نموده و ضمن آنکه هرگونه تأخیر و تعلل در کنترل نوار مرزی و شهرهای مجاور مناطق مرزی موجب خدشه به انجام مأموریت های محوله نیروهای مسلح و وقوع خسارات غیر قابل جبران و باعث سوء استفاده قاچاقچیان و ایضاً گروه های معاند ضد انقلاب و سازمان های تروریستی برای انجام مقاصد شوم آنها می گردد. ضمن آنکه موجبات تضییع وقت مرجع محترم قضایی از باب صدور اجازه های مکرر موردی در شبانه روز خواهد شد. علی ایحال مقام قضایی نیز لاجراً به اجازه موردی ومستند به قانون فقط باید اکتفا نماید که از این باب چالش قانونی فی مابین مرجع قضایی و

نیروهای مسلح و شاکیان ناراضی در خصوص برقراری ایست های بازرسی جدید در مناطق مرزی ایجاد می گردد.

۲-۲. تحویل اقلام مکشوفه قاچاق به مرجع محترم قضایی و اداره تعزیرات حکومتی شهرستان محل کشف اقلام

چنانچه اقلام قاچاق از نوع احشام مثلاً گوسفندان باشند، پس از تشکیل پرونده توسط ضابطین کاشف در محل ایست بازرسی، و صورتجلسه آن، مراتب به اداره تعزیرات حکومتی شهرستان محل کشف (شعبه قاچاق کالا و ارز) ارسال و پس از تحویل دام مکشوفه به انبار سازمان جمع آوری و فروش املاک تملیکی استان، مرجع قضایی خواستار تعیین نوع ایرانی و خارجی بودن گوسفندان می گردد و اگر مشخص شد ایرانی است، پس از استعلام از جهاد کشاورزی شهرستان مربوطه با تعیین قیمت هرکیلو گوشت دام مربوطه (مثلاً گوسفند) و جمع ارزش ریالی آن، اقدام مقتضی و بادت به صدور رأی می گردد. ضمناً باید مشخص گردد که آیا متهم مجوز حمل دام از اداره دامپزشکی شهرستان مبدأ را داشته یا خیر؟- آیا متهم سند حمل بار از سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای را داشته یا خیر؟ در نهایت طبق قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ضبط هر رأس از دام های متهم به نفع دولت و پرداخت جریمه نقدی از مفاد صدور رأی مرجع محترم قضایی خواهد بود. ضمناً اگر اقلام مکشوفه از نوع سلاح شکاری بدون مجوز باشد، حمل و نگهداری سلاح بدون مجوز در صلاحیت دادگاه کیفری دو بوده و اگر بحث قاچاق اسلحه باشد در صلاحیت دادگاه عمومی و انقلاب می باشد.

مبحث سوم: ضابطین و ایست های بازرسی در منطقه مراقبت مرزی

از آنجایی که در گستره مرزهای جمهوری اسلامی ایران، مرزبانان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز مستقر می باشند، علی ایحال پس از ورود یگانهای مأمور به مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران و آجا) این سوال پیش می آید که چنانچه در محل های ایست بازرسی جدید که توسط نیروهای نظامی مأمور به مراقبت مرزی احداث می گردد، با در نظر داشتن اینکه آنان همانند مأموران نیروی انتظامی ضابط عام نبوده، بلکه ضابط خاص هستند و بیشتر از لحاظ امورات قضایی با دادستان نظامی استان در ارتباط هستند نه اداره تعزیرات حکومتی و مرجع قضایی عمومی، پس از کشف اقلام مکشوفه، چه

اقداماتی باید انجام دهند؟ آیا مستقیماً خود تحویل اداره تعزیرات حکومتی یا مرجع عمومی قضایی دهند یا الزام دارند طی صورتجلسه تحویل نیروی انتظامی دهند تا از طریق مأموران نیروی انتظامی تحویل مبادی ذیربط گردد؟ از طرفی دیگر نیروهای انتظامی مرزبانی مستقر در همجواری یگان نظامی مأمور به مراقبت مرزی، از لحاظ عملیاتی تحت امر آنان (اعم از سپاه پاسداران و آجا) بوده، لذا تحویل کالای قاچاق مکشوفه باید توسط یگان ارشد تر انجام گیرد یا توسط مأموران انتظامی؟ نظر به اینکه مأموران نیروی انتظامی ضابطان عام دادگستری محسوب می گردند، لذا به نظر می رسد، نیروهای ایست بازرسی یگان نظامی مأمور به منطقه مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران و آجا) باید پس از صورتجلسه کشف اقلام قاچاق و ارسال یک نسخه مکتوب به عنوان گیرنده به مرجع محترم قضایی محل حوزه قضایی کشف اقلام، نسخه دیگر صورتجلسه را جهت تشکیل پرونده ضابطین، به مأموران نیروی انتظامی محل دهند تا اقدامات قانونی و تحویل کالا و احشام قاچاق از طریق مأموران نیروی انتظامی به تعزیرات حکومتی یا مرجع عمومی قضایی انجام گیرد، البته باید لیست کالاها و اقلام مکشوفه بصورت ماهانه به سلسله مراتب گزارش گردد.

نتیجه گیری

۱. به نظر می رسد در کنترل و مراقبت مرزی در مناطق حساس نوار مرزی کشور که از لحاظ رصدهای اطلاعاتی و میدانی بسیار حائز اهمیت می باشد، اجازه موردی مقام قضایی وفق ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات، برای بازدید هر خودرو و یا عابر پیاده اعم از نظامی-دولتی-یا عمومی و شخصی با نگرش به حجم تردد روزانه، برای نیروهای مسلح مستقر در منطقه مربوطه و مرجع محترم قضایی (که ایست های بازرسی در حوزه قضایی تحت مسئولیت آن می باشد) عملاً امکان پذیر نمی باشد.

۲. به نظر می رسد نیروهای هنگ مرزی نیروی انتظامی و مرزبانی نیروی انتظامی از لحاظ عملیاتی، تحت امر نیروی نظامی مستقر در منطقه مراقبت مرزی (اعم از سپاه پاسداران یا آجا) هستند ولی از لحاظ اداری تابع سلسله مراتب نیروی انتظامی بوده، و تحویل مستقیم کالا و قاچاق مکشوفه از آنجایی که در نیروی انتظامی نیز دایره ای تحت عنوان دایره قاچاق کالا و ارز تعریف گردیده و ضمناً مأموران نیروی انتظامی ضابطان عام دادگستری هستند، مع الوصف نیروهای ایست بازرسی یگان نظامی مأمور به مراقبت مرزی

(اعم از سپاه پاسداران و آجا) باید پس از کشف اقلام و یا دام های قاچاق مکشوفه، مراتب را صورتجلسه نموده و یک نسخه مکتوب از صورتجلسه توسط بازرسی یگان نظامی به اداره تعزیرات حکومتی یا مرجع عمومی قضایی به عنوان گیرنده به پیوست نامه مکتوب ارسال گردد جهت آگاهی، و نسخه دیگر صورتجلسه تحویل مأموران نیروی انتظامی به عنوان ضابطان عام دادگستری تحویل گردد و از آنان رسید اخذ شود و ادامه تشکیل پرونده ضابطین و تحویل مستقیم کالا، اقلام یا دام مکشوفه به تعزیرات حکومتی یا مرجع عمومی قضایی، با مأموران نیروی انتظامی خواهد بود. البته ضابطان خاص نظامی نیز باید در گزارشات ماهانه به سلسله مراتب لیست اقلام مکشوفه را گزارش نمایند تا فعالیتها و اقدامات آنان به درستی منعکس گردد و حقی از آنان تضییع نگردد.

۳. به نظر می رسد برای تفتیش و بازرسی خودروها و عابرین غیر نظامی توسط ضابطین خاص نظامی مستقر در منطقه مراقبت مرزی، مجوز و اجازه مکتوب از دادسرای عمومی محل را نیاز داشته و دادسرای نظامی استان فقط اختیارات قانونی در خصوص اجازه و مجوز مکتوب بازرسی خودروها و عابرین نظامی را داشته باشد.

پیشنهادهای

۱. پیشنهاد می گردد با توجه به خلأ قانونی در ماده ۵۵ قانون آیین داری کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات در مبحث اجازه موردی مقام قضایی و با نگرش به میسر نبودن اجازه موردی برای تفتیش و بازرسی خودروها و عابرین نظامی و غیر نظامی در منطقه حساس مراقبت مرزی بر حسب حجم تردد روزانه، به نظر می رسد مراجع قضایی نظامی و عمومی هماهنگی های مکتوب با مبادی ذریبط انجام دهند تا با تشریح وضعیت برای سازمان قضایی نیروهای مسلح کشور و قوه قضاییه و هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح کشور با شورای عالی امنیت ملی و مجلس شورای اسلامی، دستورالعملی در این خصوص صادر گردد.

۲. پیشنهاد می گردد ستاد کل نیروهای مسلح و قوه قضاییه چالش اجازه موردی مقام قضایی مقرر در ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات را برای ایست های بازرسی یگان های نظامی مستقر در منطقه صفر مرزی از طریق نمایندگان

خود به کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس شورای اسلامی منعکس کنند تا نهایتاً یک تبصره به ماده ۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ با آخرین اصلاحات الحاق گردد.

منابع و مأخذ

الف) کتاب ها

اس. کاتز، دیوید و ایلان کاسپی (۱۳۸۷)، ترجمه کتاب راهنمای حفاظت شخصی برای مدیران از معاونت پژوهشی دانشکده امام محمد باقر (ع)، تهران، چاپ چهارم
بیگ زاده، دکتر صفر (۱۳۹۶)، مجموعه قوانین صبا، انتشارات کِلک صبا، تهران، چاپ سی و چهارم.

خالقی، دکتر علی (۱۳۹۵)، نکته ها در آیین دادرسی کیفری، انتشارات شهردانش، تهران، چاپ هفتم.

دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا دوره کامل ۱۶ جلدی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران چاپ اول.

مهرانفر، ابراهیم و علیرضا قلی پور شهرکی (۱۳۹۹)، شرح جامع و کاربردی قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ بر اساس دکترین و رویه کیفری ایران، انتشارات جنگل، تهران، چاپ اول

منصور، جهانگیر (۱۳۹۶)، قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح و دادرسی نیروهای مسلح، نشر دیدار، تهران چاپ چهاردهم

ب) قوانین و مقررات

قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

آیین دادرسی کیفری با آخرین اصلاحات و الحاقات مصوب ۱۳۹۴/۰۳/۲۴

قانون آیین دادرسی نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳

قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۰۷۶-۱۳۸۷/۰۸/۱۴-و ۷/۷۸۹۱-مورخه ۱۳۸۱/۰۸/۲۱ ا.ح.ق.ق

ج) سایت ها

<http://www.dailyafghanistan.com>

<http://www.heyvalaw.com>